

Normantas Paulius ravatalánál

Megilletődve állok Paulius barátom ravatalánál. Az Akadémia közgyűlésén még bizakodva öleltük meg egymást: most ugyan kórházba kell mennie, de ahogy eddig is mindig legyőzte a betegségeket, most is úrrá lesz a rejtélyes kóron. És máris a jövő terveiről, újabb keleti utazásáról és a tavaszi nagy közös Akadémiai kiállításunkról a Kép-Társakról beszéltünk.

Most pedig szomorú kötelességemnek teszek eleget: búcsúzom a Magyar Művészeti Akadémia nevében a kitűnő fotóművésztől, antropológustól, költőtől, Normantas Pauliustól.

Az ókorban hét város versengve tartotta saját szülöttének Homéroszt. Korunkban Normantas Pauliust jóval több, mint hét ország tartja sajátjának. Először Litvánia, a szülőföld, ahol élete első harminc évében még a fotográfiával nem is foglalkozó fiatalember megérte a szabadság hiányának felkavaró, meghatározó élményét. 1948-ban született Litvániában, ami akkor a szovjet birodalom része volt, mint Szocialista Szovjet Köztársaság. A szabadság hiánya tette őt művésszé. Itt, a szülőföldjén élte meg egyik legmeghatározóbb élményét, hogy a szabadságra való törekvés egy nemzet soha meg nem szűnő lételeme. Az 1863-as orosz rémtett, a felkelő litvánok, több mint ezer ember kegyetlen kivégzése után a helyszínre állított és egyre szaporodó keresztek által megszentelt Keresztdomb (Krizsu Kalnas) ma a litván szabadság-szeretet szimbóluma. Normantas tanúja volt, hogy a brezsnyevi időkben többször ledózerolták a kereszteket, de azok újból és újból visszakerültek helyükre. Az élmények hatására kezdett el fényképezni és hamar kiderült, hogy rendkívül tehetséges, felvételei nem csupán dokumentumok, hanem önálló, bonyolult jelentéseket hordozó művészi fotográfiák.

Második hazájába Magyarországra 1983-ban érkezett magyar feleségével és Nyíregyházán telepedett le. Haláláig itt élt, illetve néha itt is élt, mert termékeny művészi életének igazi helyszíne az utazás volt. Elment és lefényképezte finn-ugor rokonainkat, megjárta Benyovszky Móric útját Kamcsatkába, járt Stein Aurél és Kőrösi Csoma Sándor nyomában. Mindenütt az ott élő emberek, az emberi viszonyok izgatták. És még egy: az élő ember kapcsolata a Teremtővel.

Mély hite adta az erőt a végiggyalogolt sok ezer kilométerhez. A hosszú út alatt szerzett élmények, bánatok, fáradozások és a Himaláján átélt csendek voltak az ihletői a fotográfiai műveknek és elősegítői saját belső útjának. A jó barát, Boros György írta róla, hogy magasra ment, hogy érzékelje a mélységet. Bejárta a fél világot, hogy ráleljen önmagára. Lefényképezte a folyton változót, hogy megrögzítse az állandót.

Expedíciói során járt a Szovjetunió rengeteg területén, közte a hermetikusan elzárt Kurilli szigeteken, Tibetben, Kínában, Indiában, Pakisztánban, Nepálban, Mustang Királyságban, Thaiföldön, Kambodzsában, Mianmarban, Bhutánban, Vietnamban, Laoszban, Indonéziában, Sri Lankán, Dél-Koreában. Ezekben az országokban ismerik és tisztelik, nagyra tartják munkásságát, mert mindenütt az ottani emberekkel lelkiileg azonosulva tudott fényképezni. Bölcsen, egy pillanatra sem feladva saját tudását, de nyitottan más emberek sorsára, bánatára, örömére.

Művészi munkásságának részletes elemzése nem az én dolgom, ez különben is meghaladja egy érzelmileg érintett barát lehetőségeit. Kincses Károly Normantas Pauliusról írt monográfiájának kézírata most készült el, rövidesen megjelenik a Magyar Művészeti Akadémia kiadásában.

Szólni kell azonban útjainak másik fontos eredményéről, a néprajzi, antropológiai gyűjtésekről, melyek tárgyai egyelőre több országban rendezetlenül az utókor szakembereire várnak.

Itt a ravatalnál az emberről szólok még, akinek mély hite teljessé tette művészetét, azaz az életét. Talán legszemélyesebb közvetlen vallomások a haikuk, ezek a rendkívül szigorúan kötött formájú versek melyek egy része kötetben is megjelent, mások még kiadatlanok.

A temetési meghívón olvastuk:

mindenem megvan:
talpam alatt hosszú út,
szívemben szabadság

Igen, hölgyeim és uraim, Normantas Paulius szabad ember volt egy olyan világban, melynek ritka kincse az igazi szabadság, mely nem váltható meg pénzzel és hatalommal, csak belső tökéletesedéssel, csennel, meditációval.

És mi lesz velünk a rohanó világban, mi lesz velünk, akiket most itt hagyott?

A tibetiek úgy tudják, hogy ha a hegyen valahol egy völgyben, vagy gerincen egy jógi medítál és meditációjának eredményeként létrejön a kapcsolat közte és a Teremtő között, akkor ott megjelenik egy szivárvány. Ez a szivárvány jelzi az embereknek, hogy megvalósult az összeköttetés a Föld és az Ég között.

Azt javaslom, hogy gondolkozzunk el ezen, és ha később jártunkban-keltünkben a természetben, vagy a városban, vagy akár munkahelyünk, lakásunk ablakán kitekintve szivárványt látunk, gondoljunk arra, hogy Paulius barátunk már ott van.

Nyíregyháza, 2017. február 27-én.

Haris László